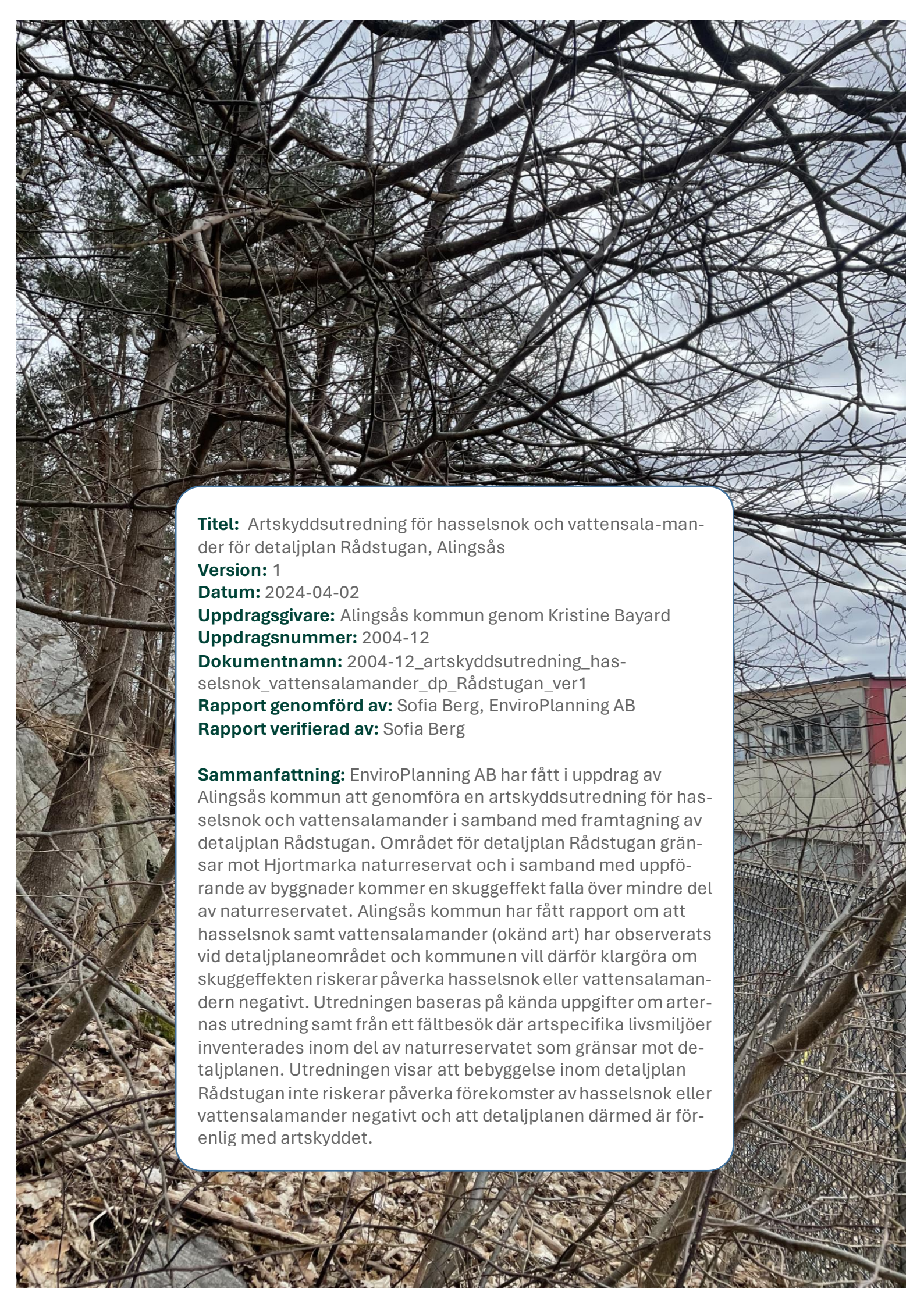

enviro
planning

Artskyddsutredning

Artskyddsutredning för hasselsnok och vattensalamander för detaljplan Rådstugan, Alingsås
Alingsås kommun

Titel: Artskyddsutredning för hasselsnok och vattensalamander för detaljplan Rådstugan, Alingsås

Version: 1

Datum: 2024-04-02

Uppdragsgivare: Alingsås kommun genom Kristine Bayard

Uppdragsnummer: 2004-12

Dokumentnamn: 2004-12_artskyddsutredning_hasselsnok_vattensalamander_dp_Rådstugan_ver1

Rapport genomförd av: Sofia Berg, EnviroPlanning AB

Rapport verifierad av: Sofia Berg

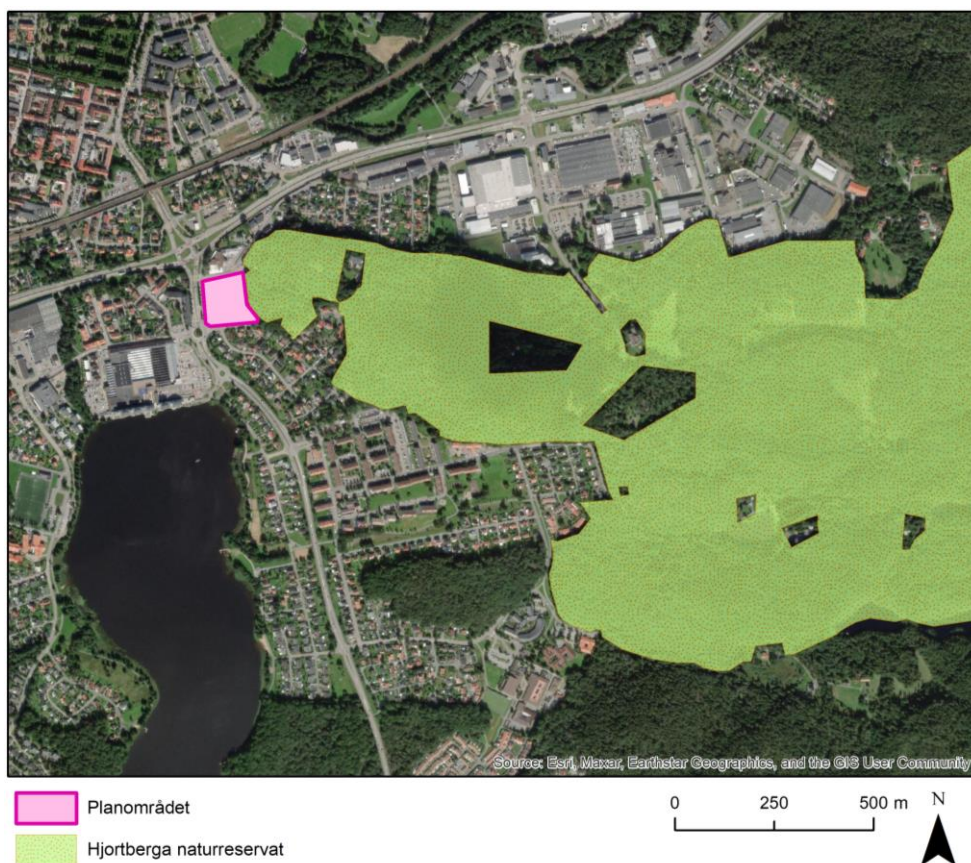
Sammanfattning: EnviroPlanning AB har fått i uppdrag av Alingsås kommun att genomföra en artskyddsutredning för hasselsnok och vattensalamander i samband med framtagning av detaljplan Rådstugan. Området för detaljplan Rådstugan gränsar mot Hjortmarka naturreservat och i samband med uppförande av byggnader kommer en skuggeffekt falla över mindre del av naturreservatet. Alingsås kommun har fått rapport om att hasselsnok samt vattensalamander (okänd art) har observerats vid detaljplaneområdet och kommunen vill därför klargöra om skuggeffekten riskerar påverka hasselsnok eller vattensalamandern negativt. Utredningen baseras på kända uppgifter om arternas utredning samt från ett fältbesök där artspecifika livsmiljöer inventerades inom del av naturreservatet som gränsar mot detaljplanen. Utredningen visar att bebyggelse inom detaljplan Rådstugan inte riskerar påverka förekomster av hasselsnok eller vattensalamander negativt och att detaljplanen därmed är förenlig med artskyddet.

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Uppdraget	2
1.2	Hasselsnok	2
1.3	Mindre och större vattensalamander	3
2	Metod.....	4
2.1	Underlag	4
2.2	Artskyddsförordningen	4
2.3	Kriterier för bedömning om påverkan på artskyddet	6
3	Påverkan på naturmarken	7
4	Resultat	8
4.1	Beskrivning av naturområdet närmast detaljplanen	8
4.2	Rapporterade artförekomster i området	9
4.3	Förekomst av livsmiljöer för hasselsnok och vattensalamander	9
4.3.1	I nära anslutning till detaljplaneområdet.....	9
4.3.2	Längre från detaljplaneområdet.....	10
5	Slutsats.....	11
	Referenser	12

1 Inledning

Alingsås kommun arbetar med framtagning av detaljplan Rådstugan 2 med flera. Syftet med planarbetet är att ge möjlighet att bygga ett nytt bostadskvarter. Planområdet är lokaliserat intill Hårsberget, ett skogsbeklätt berg som ingår i Hjortmarka naturreservat (Figur 1). I samband med detaljplanens granskning har en boende i närområdet påtalat att de sett hasselsnok och vattensalamander i naturreservatet. Kommunen har inga uppgifter om att dessa arter finns i detaljplanens närområde och det är oklart var exakt arterna observerats.

Figur 1. Detaljplaneområdet (planområdet) för Rådstugan 2 m.fl och det angränsande naturreservatet (Hjortberga).

1.1 Uppdraget

EnviroPlanning AB har fått i uppdrag av Alingsås kommun att genomföra en föremklad artskyddsutredning för hasselsnok och vattensalamander, som syftar till att visa om byggnation är möjlig utifrån artskyddsförordningen.

Följande frågeställningar kommer bemötas:

1. Utgör området (naturreservatet) närmast planområdet en potentiell livsmiljö för hasselsnok och vattensalamander?
2. Kan detaljplanen innebära en negativ påverkan på arterna såsom att t.ex. skuggning påverkar fortplantningsområden och viloplatser? Det vill säga, finns det en risk att detaljplanens genomförande strider mot 4a § artskyddsförordningen?

1.2 Hasselsnok

Hasselsnoken (*Coronella austriaca*) är en värmekrävande art som har sin huvudutbredning i Sverige utmed kusterna från norra Halland till Oslofjorden i norr och längs med ostkusten från Österlen upp till Mälardalen samt på Öland och Gotland. Förekomsten i Norden utgörs av så kallade reliktpopulationer som är isolerade från sitt huvudsakliga utbredningsområde i centrala Europa. Arten är till skillnad från huggormen inte giftig (Artdatabanken 2024).

Hasselsnoken påträffas nästan bara i trakter med stor andel block eller berg i dagen. Karaktäristiskt för biotoperna är att de utgörs av tät markvegetation eller stenig mark i solexponerat läge som lövskogsbryn, ljunghedar och hagmarker samt hållar med gles tallskog (Artdatabanken 2024).

För att en trakt långsiktigt ska kunna hysa hasselsnok krävs att det finns både övervintringsplatser, reproduktionsplatser, viloplatser och lämpliga födosökmiljöer med god tillgång på bytesdjur. Vad som är en lämplig födosökmiljö styrs i stor utsträckning av var bytesdjuren förekommer. Hasselsnokens huvudsakliga föda utgörs av kopparödla, andra ödlor, smågnagare och huggorm. Kopparödla, som sannolikt är det viktigaste bytesdjuret, förekommer i en rad miljöer från slutna skogsbestånd till öppna jordbruksmarker men även i trädgårdar och brynmiljöer

Övervintringsplatserna utgörs oftast av sydvända, steniga miljöer där ormarna kan krypa ner under frostdjupet vintertid. Typiska miljöer kan vara stenrosen, slänter med lucker jord, vägbankar, husgrunder etcetera. Stora delar av sommarhalvåret uppehåller sig hasselsnoken på viloplatser som inte sällan utgörs av sprickor och skrymslen bland hållar, i ljungtuvor, under stenar eller liknande platser. Dessa strukturer förekommer ofta i hållmarksmiljöer med eller utan glesa skogar.

Hasselsnoken övervintrar från början av oktober till månadsskiftet mars–april och parningstiden infaller i maj. Ungarna föds i augusti–september.

Hasselsnok är klassas som sårbar (VU) på den nationella rödlistan. Arten är skyddad genom 4a§ artskyddsförordningen.

1.3 Mindre och större vattensalamander

I Sverrige finns två arter av vattensalamander; mindre vattensalamander och större vattensalamander.

Mindre vattensalamander är i huvudsak ett landlevande djur, men håller sig gärna året runt i närheten av sina lekvatten. Dessa lekvatten kan vara av olika typer och bestå av såväl tillfälliga som permanenta småvatten. Efter övervintern vandrar djuren under april–maj till lekvattnen där parning och äggläggning sker. Då leken avslutats går de tillbaka upp på land. Arten finns i större delen av landet utom Lappland (Artdatabanken 2024b).

Mindre vattensalamander är klassas som livskraftig (LC) enligt nationella rödlistan. Arten är fridlyst genom 6§ artskyddsförordningen.

Större vattensalamander lever med undantag från lekperioden på land. Djuren håller till under murkna trädstammar och stubbar, i smågnagargångar, under mossbeklädda stenar och i blockterräng, vanligen i fuktig huvudsakligen lövdominerad skog, men påträffas sällsynt även på öppen mark som t.ex. i fuktiga hagar med högvuxet gräs eller på vägar under vandring (Artdatabanken 2024c).

Djuren förökar sig under våren och försommaren. I södra Sverige inleds vandringen till en lekdamm i april, vanligen under de första regniga nätter då temperaturen håller sig mellan 0–5°C. Småvatten som lämpar sig för reproduktion är permanenta vattensamlingar, som exempelvis gårds-, kreaturs- och branddamm, grusgropar, lertäkter, naturliga kärr, hållkar, av landhöjningen avsnörda vikar samt skogstjärnar.

Den större vattensalamandern förekommer i Götaland (dock ej Gotland), större delen av Svealand, samt sparsamt i södra Norrlands kustland till södra Ångermanland.

Större vattensalamander är klassas som livskraftig (LC) enligt nationella rödlistan. Arten är fridlyst genom 4a§ artskyddsförordningen.

2 Metod

2.1 Underlag

Utredning för bedömning om platsens förutsättningar för hasselsnok och vattensalamander (okänd art)¹ bygger på följande data:

- Förekomster av hasselsnok, mindre vattensalamander och större vattensalamander inom och i närområdet (500 m radie) runt detaljplaneområdet. Uppgifter hämtas från artportalen för perioden 2014–2024.
- Kartering av livsmiljöer från fältinventering.

Eftersom det inte har framgått vilken art av vattensalamander som observerats vid detaljplaneområdet utgår denna artskyddsutredning från att det är större vattensalamander då den hyser ett starkare skydd (4a§ ASF) jämfört med mindre vattensalamander (6§ ASF), se avsnitt 2.2.

En fältinventering av naturområdet närmast detaljplanen genomfördes den 12 mars 2024 av biolog Sofia Berg, EnviroPlanning. I fält karterades följande biotoper för respektive art (hasselsnok och vattensalamandrar):

- Övervintringsplatser
- Reproduktionsplatser
- Viloplatser
- Födosöksområden

2.2 Artskyddsförordningen

Alla vilda fåglar, groddjur, kräldjur, orkidéer, fladdermöss samt vissa utpekade växter och andra djurarter är fridlysta genom artskyddsförordningen (ASF).

Strikt skyddade arter

Arter som är listade i förordningens bilaga 1 och som innehar beteckningen n eller N har ett utökad skydd i enlighet med art- och habitatdirektivet. Detta skydd regleras via följande:

- ◆ 4§ ASF (fåglar)
För dessa arter är det förbjudet att fånga eller döda djur samt att förstöra, skada eller bortföra bon och ägg. Det är även förbjudet att störa arterna på ett sådant sätt att det försvårar för arternas möjligheter att bibehålla populationen på en tillfredsställande nivå samt möjligheten att återupp-
rätta populationen till den nivån.

¹ Det framgår inte i underlaget om det är mindre vattensalamander eller större vattensalamander som observerats.

- ◆ 4a§ ASF (andra djur än fåglar)

För dessa arter är det förbjudet att fånga eller döda djur, störa djur (särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttningstider), förstöra eller samla in ägg i naturen, och skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats.

Nationellt fridlysta arter

Arter som är listade i förordningens bilaga 2 är nationellt fridlysta och deras skydd regleras via följande:

- ◆ 6§ ASF (kräldjur, groddjur, ryggradslösa djur)

För dessa arter är det förbjudet att döda, skada, fånga eller på annat sätt samla in exemplar och ta bort eller skada ägg, rom, larver och bon.

- ◆ 8–9§ ASF (kärlväxter, mossor, lavar, svampar och alger)

För dessa arter är det förbjudet att plocka, gräva upp eller ta bort eller skada frön eller andra delar av växten.

2.3 Kriterier för bedömning om påverkan på artskyddet

Kriterier för bedömning om artskyddet enligt 4a§ artskyddsförordningen (ASF) för hasselsnok samt större och mindre vattensalamander riskerar påverkas eller ej redovisas nedan:

1) Åtgärder som ej riskerar aktualisera artskyddet (4a§ ASF)

För att ett område ska anses kunna bebyggas eller indirekt bli påverkat av en verksamhet eller åtgärd, utan eller med låg risk att detta aktualiserar artskyddet enligt 4a§ ASF, ska följande villkor vara uppfyllda:

- Området utgör inte en lämplig livsmiljö för den skyddade arten idag.
 - Livsmiljöer ska, trots förlust av ytor som fungerar som födosöksområden eller viloplatsar inom delområdet som avses, finnas tillgängliga inom ett för arten möjligt spridningsavstånd från den berörda livsmiljön.
 - Påverkan kommer inte leda till att området utgör en kraftig barriär för de skyddade arterna och därmed försvåra deras möjlighet att nå lämpliga livsmiljöer.
-

2) Åtgärder som i kombination med vidtagande av skyddsåtgärder hyser låg risk att aktualisera artskyddet (4a§ ASF)

För områden som idag utgör livsmiljö åt den skyddade arten ska följande villkor vara uppfyllda för att bebyggelse eller indirekta effekter ändå ska kunna utföras/uppstå på platsen:

- Livsmiljöer ska, trots förlust av livsmiljö (i synnerhet reproduktionsplatser och övervintringsplatser) inom området som avses, finnas tillgängliga inom ett för arten möjligt spridningsavstånd från den berörda livsmiljön.
 - Intilliggande livsmiljöer ska inte avskärmas och bli mer eller mindre isolerade öar om bebyggelse genomförs eller indirekta effekter uppstår. Det vill säga, en intakt grön infrastruktural ska finnas kvar för arten att nyttja.
 - Skyddsåtgärder ska kunna säkerställas som innebär att individer av den skyddade arten ej riskerar att skadas eller dödas under anläggnings- och byggskeiden.
-

3) Åtgärder som hyser hög risk att aktualisera artskyddet (4a§ ASF) genom påverkan på kontinuerlig ekologisk funktion (KEF).

lanspråktagande av områden som idag utgör livsmiljö åt den skyddade arten kommer med hög risk aktualisera artskyddet givet något av följande:

- lanspråktagandet innebär att ingen eller liten areal av livsmiljöer inom spridningsavstånd för arten finns kvar.
 - lanspråktagandet innebär att livsmiljöer avskärmas från omkringliggande grön infrastruktur av artens nätverk av livsmiljöer eller att spridningsmöjligheter för arten kraftigt försvåras.
-

3 Påverkan på naturmarken

I samband med genomförandet av detaljplanen för Rådstugan 2 m.fl. kan beskuggningseffekter uppstå på del av naturmarken inom naturreservatet Hjortberga (Figur 2).

För att studera eventuell skuggpåverkan på träden och marken inom naturreservatet har Alingsås kommun tagit fram en solstudie (Krok & Tjäder 2023). Denna solstudie visar att skuggbildningen inom naturreservatet ökar efter full utbyggnad enligt planförslaget där en yta närmast planområdet (Figur 2) beskuggas av den nya bebyggelsen under 3 timmar, mellan kl 17-20 vid sommar-solståndet och under 2 timmar, mellan kl 16-18 under höst/vårdagjämning.

Figur 2. Kata som visar planområdet samt den del av Hjortmarka naturreservat som kommer få ökad beskuggning från bebyggelsen.

4 Resultat

4.1 Beskrivning av naturområdet närmast detaljplanen

Den del av naturreservatet Hjortmarka som gränsar mot detaljplaneområdet för Rådstugan utgörs av talldominerad blandskog i bergsluttning. Närmast asfaltsytan vid planområdets kant är marken sluttande med ett fältskikt av vår-fryle, blåbär, ljung och fårsvingel. Här finns inslag av berg i dagen, dock med få ställen där grod- och kräldjur kan gömma sig eller hitta viloplats. Trädskiktet domineras av tall och ek, med inslag av lönn och asp. Inom denna del saknas strukturer som hasselsnok och vattensalamandrar nyttjar för reproduktion och övervintring men området har sannolikt funktion som födosöksområde.

Figur 3 visar vyer över det naturområde som gränsar mot detaljplaneområdet.

Figur 3. Slänten ner mot detaljplaneområdet består av tall- och ekdominerad skog där berg bryter genom marken. Här finns vissa förutsättningar för hasselsnok och vattensalamandrar att hitta viloplats men strukturer och biotoper för reproduktion och övervintring saknas.

Längre upp i slänten blir terrängen brantare med öppna berghällar varvat med tallskog. Delar av berget hyser sprickor och gömslen som kan fungera som viloplats för hasselsnoken och gömslen för vattensalamandrar (Figur 4), men uppe på höjden saknas lämpliga strukturer för reproduktion, liksom det gör i slänterna. På höjden och delvis utmed slänterna finns däremot gömslen genom luckigheter som skapas mellan trädens rotsystem och underliggande berg (Figur 4). Här kan sannolikt hasselsnok och andra grod- och kräldjur söka sig ner till frostfritt djup och därmed hitta plats för övervintring.

I övrigt hyser området tämligen rikligt med död ved i olika nedbrytningsstadier, främst av tall, men även av ek och björk. Längre österut och utmed slänterna finns flackare partier rikare på lövsly.

Figur 4. Högre upp på berget finns skrymslen i marken och sprickor i berget som kan fungera för övervintring respektive viloplatser för grod- och kräldjur. Dessa delar ligger utanför den del av naturreservatet som kommer beskuggas.

4.2 Rapporterade artförekomster i området

Det förekommer inga rapporterade förekomster av hasselsnok, mindre vattensalamander eller större vattensalamander inom en radie av 1 km runt planområdet, enligt Fynddata (Artdatabanken 2024d). Närmaste förekomst är av mindre vattensalamander cirka 2 km öster om planområdet inom Hjortmarka naturreservat.

4.3 Förekomst av livsmiljöer för hasselsnok och vattensalamander

4.3.1 I nära anslutning till detaljplaneområdet

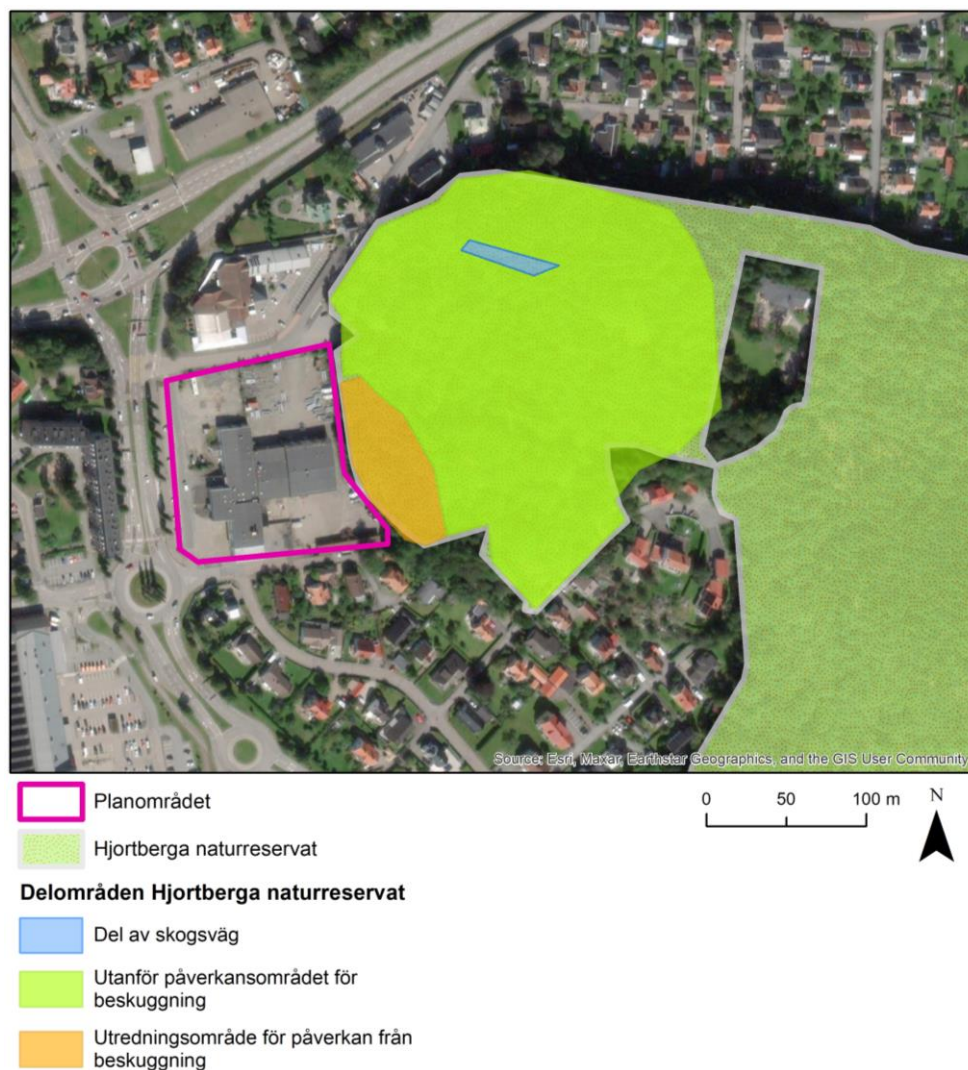
Inom området närmast detaljplanen (området benämnt som ”utredningsområde för påverkan från beskuggning” i Figur 5) finns idag inga strukturer som skapar bra förutsättningar för reproduktion eller övervintring för hasselsnok eller vattensalamandrar. Gällande reproduktion för vattensalamandrar så har inga småvatten observerats inom den del av naturreservatet som leder fram till detaljplaneområdets östra gräns. För hasselsnok saknas strukturer genom stenrösen, klapperstensfält, tätare partier med död ved och stenblock som oftast nyttjas för reproduktion.

Däremot kan området närmast detaljplaneområdet nyttjas för födosök, spridning och möjligen erbjuda enstaka viloplatser för såväl hasselsnoken som vattensalamandern.

4.3.2 Längre från detaljplaneområdet

Längre österut från detaljplaneområdet består naturreservatet av talldominerad skog med ökat lövinslag på sluttningarna (området benämnt som "utanför påverkansområdet för beskuggning" i Figur 5). Hela detta område utgörs av en biotop som hasselsnoken gynnas av och området kan fungera för födosök och spridning. Här finns också bitvis rikligt med platser för vila och gömslen genom sprickor i bergen och luckigheter i marken.

I den norra delen av naturreservatet finns en gammal övergiven skogsväg (Figur 6) uppför slänten. Delar av väggkanten är uppbyggd av sten och block, vilket skapar såväl möjlighet till övervintring, vila och födosök men sannolikt är platsen för beskuggad för att även kunna fungera som reproduktionsplats (område benämnt "del av skogsväg" i Figur 5).

Figur 5. Planområdet för Rådstugan 2 m.fl. samt Hjortberga naturreservat. Kartan visar delområden av naturreservatet där orange yta är området närmast planområdet som får ökad grad av beskuggning från nya byggnader, och ljusgrön yta är den övriga delen av naturreservatet som inventerats på lämpliga biotoper för hasselsnok och vattensalamandrar.

Grod- och kräldjur bör rimligen kunna nyttja området för övervintring på platser där frostfria gömslen går att finna. Gällande vattensalamander så är biotopen på berget inte optimal, men arterna, i synnerhet mindre vattensalamander, nyttjar ofta gömslen i trädgårdar och kan exempelvis övervintra under altaner, uthus och liknande. Sådana platser finns det rikligt av genom de villatomter som omger naturreservatet.

Figur 6. Del av äldre skogsväg som är uppbyggd med stenslänter. Området är tämligen beskuggat men luckigheter i vägbanken kan nyttjas av grod- och kräldjur för gömslen och övervintring.

5 Slutsats

Del av Hjortmarka naturreservat som gränsar mot detaljplaneområdet för Rådstugan 2 m.fl. kommer få en ökad beskuggning från den nya bebyggelsen. Sammantaget kommer beskuggningen öka under 3 timmar, mellan kl 17-20 vid sommarsolståndet och under 2 timmar, mellan kl 16-18 under höst/vårdagjämning.

Inom samma område som får ökad beskuggning har inga biotoper eller strukturer för reproduktion eller övervintring för hasselsnok eller vattensalamander identifierats. Området kan dock fungera för födosök för såväl hasselsnok som vattensalamander. Möjligen kan även hasselsnoken hitta viloplatsar här, vilket med större sannolikhet även gäller för vattensalamandrar.

Sammantaget bedöms detaljplanen vara förenlig med artskyddet för hasselsnok och vattensalamander och inga ytterligare åtgärder, exempelvis skyddsåtgärder, bedöms vara motiverade.

Referenser

Artdatabanken (2024a). Hasselsnok. <https://artfakta.se/artinformation/taxa/100041/detaljer>

Artdatabanken (2024b). Mindre vattensalamander. <https://artfakta.se/artinformation/taxa/lissotriton-vulgaris-208242/detaljer>

Artdatabanken (2024b). Större vattensalamander. <https://artfakta.se/artinformation/taxa/triturus-cristatus-100141/detaljer>

Artdatabanken (2024d). Fynddata. <https://fynddata.artdatabanken.se/nav/workspaces/default>

Krok & Tjäder (2023). Rådstugan. Kompletterande solstudie, skuggning naturreservat. Gestaltningsprogram 2023.01.19. Reviderad 2023.08.31.